

JOURNALISM/ PUBLICISM

<https://doi.org/10.17721/2522-1272.2021.79.4>

UDC 070:930.85

Historical Reporting. Development of Theory, Enrichment of Empirics

Mykyta Vasilenko

<https://orcid.org/0000-0002-8592-7029>

*Doctor of Philol. Sciences, Professor,
Educational and Scientific, Taras Shevchenko National University of Kyiv
36/1 Illienka St., Kyiv, 04119, Ukraine*

Corresponding author's e-mail address: nik-kim@ukr.net

ABSTRACT

In the modern scientific developments, the topic of historical reporting rarely arises. Simultaneously, historical reporting with cognitive content in the current socio-economic conditions is invaluable in terms of aesthetic and patriotic education. **The objective of the article** is to use concrete empiricism to confirm the fact of real existence and rapid evolution of historical reporting, defining its stylistic characteristics, specifics of collecting factual material, adherence to the rules of professional ethics when writing original material.

Research methods. The historical-comparative method is widely used to cover objectively the problem throughout its development: from fixation in the scientific literature ten years ago to this scientific study. The method of content analysis allowed to summarize and to systematize the factual material that became the basis for writing the historical reports. The method of generalization could be used when summarizing the results and depicting the prospective ways of further scientific inquiry.

Results. The social changes taking place in the country since 1991 could not fail to raise the questions in mass and especially public consciousness, as for the issue of the past and the prospects for the future. When it comes to historical researches, namely the fiction on interpretation of past events and facts, sometimes their concepts differ fundamentally. The historical reporting in its form may resemble a blog, historical investigation. The author of this scientific study insists that historical reporting is as close as possible to the objective reality.

Conclusions and suggestions. The historical reporting develops as a genre. A number of empiricists is increasing, the editors publish the historical researches written in a fictional style.

The historical reporting will soon be perceived as an everyday reality. In regards to the prospects of training of journalists who will work in this complex genre, it should be recognized that this activity provides for significant funding involving the experts in writing the material.

KEYWORDS: historical reporting; genre; new journalism; sources; mass consciousness.

УДК 070:930.85

Історичний репортаж. Розвиток теорії, збагачення емпірики

*Василенко Микита Кімович, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут журналістики, д. філол. наук, професор,
<https://orcid.org/0000-0002-8592-7029>*

Резюме

В сучасних наукових розробках досить рідко виникає тема історичного репортажу. Тим часом, історичний репортаж з пізнавальним контентом у нинішніх соціально-економічних умовах набуває неоціненного значення в плані естетичного і патріотичного виховання. **Мета статті** – на конкретній емпіриці підтвердити факт реального існування і швидкої еволюції історичного репортажу, визначивши його стильові характеристики, особливості збирання фактичного матеріалу, дотримання правил професійної етики при написанні оригінального матеріалу.

Методи дослідження. Історико-порівняльний метод використаний для об'єктивного висвітлення проблеми впродовж всього розвитку: від фіксації у науковій літературі десяти років тому аж до цієї наукової розвідки. Метод контент-аналізу дав змогу узагальнити і систематизувати фактичний матеріал, що став основою написання історичних репортажів. Метод узагальнення став у нагоді при підбитті підсумків і змалюванні перспективних шляхів подальшого наукового пошуку.

Результати. Соціальні зміни, що відбуваються в країні починаючи з 1991 року, не могли не викликати в масовій і в суспільній свідомості питань, що стосуються минулого і перспектив майбутнього. Коли йдеться про історичні розвідки, белетристику щодо трактування минулих подій і фактів, то концепції їх подекуди різняться кардинально. Історичний репортаж за формою може нагадувати блог, історичну розвідку. Автор наукової розвідки наполягає на тому, що історичний репортаж має бути максимально наближеним до об'єктивної реальності.

Висновки і пропозиції. Історичний репортаж розвивається як жанр. Збільшується кількість емпірики, редакції приймають історичні розвідки, написані в белетристичному стилі. Незабаром історичний репортаж сприйматиметься як буденна реальність. Стосовно перспектив підготовки репортерів, які будуть працювати в цьому складному жанрі, то слід визнати, що ця діяльність, що передбачає істотне фінансування, залучення до написання матеріалу експертів.

Ключові слова: історичний репортаж; жанр; нова журналістика; джерела; масова свідомість.

Василенко Н.К. Исторический репортаж. Развитие теории. Обогащение эмпирики.

В современных научных разработках очень редко возникает тема исторического репортажа. Тем временем, исторический репортаж с познавательным контентом в новых социально-экономических условиях приобретает неопределимое значение в плане эстетического и патриотического воспитания. **Цель статьи** — на конкретной эмпирике подтвердить факт реального существования и быстрой эволюции исторического репортажа, определив его стилистические характеристики, особенности сбора фактического материала, соблюдения правил профессиональной этики при написании оригинального материала.

Методы исследования. Историко-сравнительный метод использован для объективного освещения проблемы на протяжении всего развития: от фиксации в научной литературе десять лет назад до данной научной разведки. Метод контент-анализа позволил обобщить и систематизировать фактический материал, ставший основой написания исторических репортажей. Метод обобщения пригодился при подведении итогов и описании перспективных путей дальнейшего научного поиска.

Результаты. Социальные изменения, происходящие в стране начиная с 1991 года, не могли не вызвать в массовом общественном сознании вопросов, касающихся прошлого и перспектив будущего. Когда речь идет об исторических разведках, беллетристике в трактовке прошлых событий и фактов, то концепции их иногда различаются кардинально. Исторический репортаж по форме может напоминать блог, исторический рассказ. Автор научной публикации настаивает на том, что исторический репортаж должен быть максимально приближен к объективной реальности.

Выводы и предложения. Исторический репортаж развивается как жанр. Увеличивается количество эмпирики, редакции принимают исторические изыскания, написанные в беллетристическом стиле. Вскоре исторический репортаж будет восприниматься как обычная реальность. Что касается перспектив подготовки репортеров, которые будут работать в этом сложном жанре, то следует признать, что эта деятельность предполагает существенное финансирование, привлечение к написанию материала экспертов.

Ключевые слова: исторический репортаж; жанр; новая журналистика; источники; массовое сознание.

1. Вступ

Минуло десять років, як в «Наукових записках Інституту журналістики» з'явилася авторська стаття «Історичний репортаж: парадокси жанру, методика підготовки і написання» [1]. Написана відверто конфліктно, провокативно наукова розвідка проте не викликала особливих соціальних збурень, протестів у науковому середовищі, спротиву журналістів-практиків. Серед теоретиків заперечень не було очевидно через агресивність першої фрази: «У самій своїй дефініції словосполучення “історичний репортаж” викликає занепокоєння філолога, здивування журналістикознавця і безумовне обурення історика. За всіма параметрами, що були прийняті ще за часів “класичної” радянської журналістики, історичного репортажу просто фізично бути не могло» [1, с. 92]. На той час була поширена ідея ревізії досягнень журналістикознавчої теорії попередньої епохи. Тож твердження М. Василенка вписувалося в рамки загальноприйнятої ідеологемі. Журналісти-практики, як показує досвід діяльності автора статті як газетно-журнального видавця, наукову літературу вивчають не уважно, не регулярно, не об'єктивно.

2. Теоретичне підґрунтя

Власне, художню літературу в основній своїй масі теж не читають, але останній трагічній проблемі автор збирається приділити увагу в наступній науковій розвідці. Проте за

десять років, що минули, певні зрушення все таки відбулися. Про історичний репортаж згадується у кандидатських дисертаціях [2], в тексті лекцій О. Підлущького [3], в рефератах студентів. Однак, маючи певні теоретичні розробки в цій царині, констатуємо вкрай обмежену кількість авторів, які пишуть в стилі історичного репортажу. Виняток становить автор цієї наукової розвідки, який особисто, у власних газетах і журналах опублікував накладом в мільйони примірників історичні репортажі.

3. Методи дослідження

Історико-порівняльний метод використаний для об'єктивного висвітлення проблеми впродовж всього розвитку; від фіксації у науковій літературі десять років тому аж до даної наукової розвідки. Завдяки цьому методу вдалося виявити не лише конкретні дослідження, присвячені розвитку жанру, але виокремити тенденції творчого і наукового пошуку в царині історичного репортажу. Метод контент-аналізу дозволив узагальнити і систематизувати фактичний матеріал, що став основою написання історичних репортажів. Метод узагальнення став у нагоді, коли автор наукової розвідки підбив підсумки першого етапу досліджень в царині нового жанру і окреслив перспективні шляхи подальшого наукового пошуку.

Мета дослідження – на конкретній емпіриці підтвердити факт реального існування і швидкої еволюції історичного репортажу, визначивши його стилеві характеристики, особливості збирання фактичного матеріалу, дотримання правил професійної етики при написанні оригінального матеріалу.

4. Результати і обговорення

На початку доцільним вважаємо пояснити стиль наукової розвідки. Він мало чим відрізняється від стилістики викладу статті десять років тому. Автор цілком свідомо обрав дещо незвичну для традиційної наукової публікації манеру викладу, що цілком відповідає стилю написання власне історичного репортажу: емоційного, метафоричного, із значною кількістю історичних посилань, свідомим збільшенням у порівнянні із звичайним репортажем кількості діалогів тощо. До певної міри взірцем стилю для автора послужилася відома робота Дмитра Прилука, в якій він розмірковує над домислом і вимислом в художньому творі такими словами: «Уява і фантазія, отже, рідні сестри творчості. З допомогою уяви народжуються образи дійсності матеріального світу... З допомогою уяви людина намагається продовжити процес пізнання, поглибити і розширити його» [4, с. 57]. Як бачимо, поняття наукового стилю викладу трактувалося досить вільно вже півстоліття тому. Отже, коли йдеться про такий вид журналістської творчості, як написання історичного репортажу, де домисел панує над вимислом, припускаємо новації в стилі викладу.

При нагоді, із сподіванням, що історичний репортаж знайде свого літератора, журналіста, як і свого читача, пошлемося на досвід впровадження фантастичного репортажу, про який писав автор також понад десять років тому. До історії журналістики увійшов факт видання *The New York Times*: «... що вийшло наприкінці 2008 року у США. За свідченнями експертів, воно мало “ефект вибуху інформаційної бомби”. Спеціальний випуск, що його безплатно розповсюджували волонтери на вулицях Нью-Йорка, Лос-Анджелеса і низки інших великих міст США, проголошував сенсаційні новини. Війна в Іраку закінчилася і військові повертаються додому. Джорджа Буша віддано під суд, бо саме він спровокував конфлікт під приводом того, що нібито у Саддама Хусейна є зброя масового ураження. Найбільше вражав той факт, що Буш здався поліції добровільно, під впливом “свого останнього спілкування з Ісусом Христом”... В газеті можна було прочитати також, що конгресмени Сполучених Штатів раптово відмінили зловісний закон про тероризм, проголосували за безплатну вищу освіту і т. ін. Захопившись подібними новинами,

пересічні американці не одразу звернули увагу на той факт, що газета на 14 шпальтах датована наступним роком. Таким чином, весь випуск виявився суцільним вимислом журналістів і видавців: вони просто вирішили спрогнозувати, що станеться в найбагатшій країні світу у майбутньому за певного збігу обставин. Пізніше виявилось, що грандіозна містифікація є справою маловідомої досі організації **The Yes Man** і подібні акції для них не новина. Очевидно, організація мала поважних спонсорів, бо згодом виявилось, що в альтернативному проєкті брало участь близько тисячі професіоналів: від власне репортерів і аналітиків до проплачених розповсюджувачів друкованої продукції» [5, с. 42].

Тобто, коли і в Америці і через деякий час в Україні з'явилися навіть не окремі фантастичні репортажі, а цілі видання, повномасштабні газетні проєкти, то, на думку автора наукової розвідки, скоро і ми станемо свідками появи цілої низки історичних репортажів на шпальтах друкованих та інтернет-видань. Наголосимо на парадоксах людської свідомості, наукової і професійної етики, що постала перед дилемою визнання пост фактум існування фантастичного та історичного репортажу. Перефразовуючи відомі слова Нільса Бора: «Перед нами безумна теорія, питання лише в тому, наскільки вона безумна, щоби бути вірною». Однак, оскільки критерієм істинності все ж є практика, продовжимо посилення на конкретні приклади.

Соціальні зміни, що відбуваються в країні починаючи із 1991 року, не могли не викликати в масовій, особливо в суспільній свідомості запитань, що стосуються минулого і перспектив майбутнього. Коли йдеться про історичні розвідки, белетристику, публічні виступи громадських діячів щодо трактування минулих подій і фактів, то концепції їх подекуди різняться кардинально. Так само кардинально і часом незрозуміло для самого автора концепції, сприймаються не тільки факти, але і висновки та пропозиції, які він робить на основі історичного аналізу. Особливо коли йдеться про масову свідомість. Наведемо думку українського дослідник В. Різуна: «Маса ж як безособовий соціальний суб'єкт, не може бути самокерованою особистістю, їй не властиве почуття свободи чи рабства, як і будь-які інші почуття. Їй властиві емоційно-афектні стани гніву, захоплення, які й рухають нею. Добре це чи погано, це вже інше питання. Тому стратегічним запитанням для сучасної журналістики, як і раніше, залишається філософське: “Як бути і ким бути?”» [6, с. 58].

Зауважимо, що в книзі В. Різуна «Маси», як і в цій науковій розвідці, йдеться про масову свідомість. Про наявність суспільної свідомості, себто колективної думки тисяч інтелектуалів, економічно незалежних представників середнього класу, в Україні говорити, на нашу думку, ще рано. Або – запізно. Сплески суспільної свідомості яскраво виявляються під час революцій, громадянських конфліктів, воєн. Але тоді суспільна свідомість мобілізується на певний, досить незначний час. Її прагнення і настрої найбільш виразно і яскраво проявляються в етичній категорії патріотизму і самопожертви. Проте, оскільки через економічні негаразди в найбільшій країні Європи, представники середнього класу, творчої інтелігенції змушені дбати здебільшого про елементарне виживання, то говорити про продукування серйозного культурологічного рівня поки що зарано. Тут, до слова, в нагоді може стати фантастичний репортаж, що носитиме не белетристичний але прогностичний характер. Можливо, цей апріорі взятий твір буде присвячений пошукам української творчої еліти. Нових цілей, цінностей, героїв.

Повертаючись до історичного репортажу, зазначимо, що сама його поява спричинена необхідністю: жорстким соціальним та національним протистоянням, класичною класовою боротьбою (алітерація допущена свідомо — М.В.), усвідомленням економічної теорії Маркса, яку активно викладають в західноєвропейських та американських університетах [7].

Історичний репортаж за формою може нагадувати блог, історичну розвідку, що частіше за все і трапляється, оскільки соціальні мережі надають безмежні можливості для

самореалізації. Автор наукової розвідки не заперечує проти такої форми подачі матеріалу, але наполягає на тому, що справді журналістський чи письменницький історичний репортаж має відповідати класичним канонам жанру. Насамперед, бути максимально наближеним до об'єктивної реальності. Цього важко добитися у звичайному репортажі, що тоді говорити про відповідність реальності емпірики, віддаленої від репортера, белетриста на десятки, іноді сотні років! На допомогу професіоналу приходять техніка, що полягає у виокремленні деталей, бо «Деталь це – талант». Зрозуміло, що принаймні теоретично, репортер, який вчасно встиг на місце події, фіксує деталі «наживо»: шуми, запахи, звуки, яскраві елементи одягу, пейзаж, уривки розмов тощо. В підсвідомості все це екстраполюється у влучні характеристики, яскраві епітети, несподівані метафори. Проте часто-густо трапляється так, що описуючи подію, репортер змушений спиратися на свідчення очевидців, оскільки сам потрапив лише у фінальну сцену, «під завісу». Очевидці, як показує досвід, часто кажуть неправду не усвідомлено, причому чим далі подія віддаляється від нас у часі, тим більше зростає ймовірність того, що очевидці просто нафантазують неіснуючі деталі чи навіть об'єкти. Тож, за великим рахунком, будь-яка подія, на якій особисто не побував працівник ЗМІ, стає історичним репортажем. Однак і масова і, тим більше, суспільна свідомість вимагає більш чіткого визначення, дефініції, що могла би допомогти відрізнити історичний репортаж від історичної новели, як такого жанру белетристики, що найбільш повне відповідає критеріям журналістського репортажу. Хоча, звісно, літературна новела існує сама по собі і репортажної підтримки не потребує. З точністю до навпаки: вважаємо, що сучасний репортер, який бажає спробувати свої творчі сили в жанрі історичного репортажу, має ретельно вивчити досвід світових новелістів: від Проспера Меріме до Василя Стефаника, від Михайла Коцюбинського до Амброса Бірса.

На нашу думку, *історичний репортаж це – оригінальна форма подачі фактичного (емпіричного) матеріалу у формі традиційного репортажу з використанням методу домінування вимислу над домислом, при максимальному дотриманні автором історичних реалій епохи, суспільства про яке йдеться в художньому історичному репортажі.*

Виникає закономірне запитання, що постало із того самого моменту, коли в друкованих виданнях Англії, Франції, Німеччини, трохи згодом Російської імперії з'явилися перші репортажі. А саме: скільки часу потребує репортер для того, щоб написати **гарний** історичний репортаж? Виходячи із багаторічного досвіду видавця, автор наукової розвідки констатує, що коли репортер пише свій матеріал «з нуля», то йому потрібно як мінімум три-чотири дні, щоб увійти в курс подій, відчутти «аромат епохи». Наголошуємо, що йдеться не про історичний роман чи дисертаційне дослідження, але саме про репортаж на 2500–3000 знаків із одним-двома малюнками чи стилізованими зображеннями часу події. Відповідно репортеру, який працює над історичним репортажем, слід знайти кілька яскравих деталей. Епітети, що характеризують вроду, мужність, честолюбство *et cetera* – універсальні в усі епохи, але мають відповідати етико-естетичним поглядам сучасних читачів. Метафоричність залежить від художнього таланту самого репортера і механістично визначено бути не може *a priori*.

З досвіду написання історичних репортажів автор наукового дослідження засвідчує, що найбільш продуктивними в емпіриці є спогади учасника подій, що їх описано в історичному репортажі. Саме вони безпомилково передають характерні деталі. В документах, що часто наводяться в додатках, можна знайти терміни, які вносять певний «смаковий» нюанс в історичний текст. Так було у автора наукової розвідки з нарисом про останній бій сотника Омельченка під станцією Крути. Як засвідчено в попередньому науковому дослідженні на цю тему: «...через важливість і неоднозначність події, що описувалася (бій під станцією Крути), довелося скористатися різноманітними історичними джерелами, у тому числі й сучасних дослідників, кожний з яких претендує на істину в останній інста-

нції. Одразу зазначимо, що останню крапку в процесі збору фактажу поставили записки Аверкія Гончаренка, який командував військами Центральної Ради і дожив до похилого віку на іншому континенті.

До відома небайдужих, які прочитають цю статтю. Правда про бій під Крутами (а правда ця єдина на всю Україну, бо ж і книжка одна) знаходиться у філії бібліотеки імені Ольжича. Коли автор майбутнього історичного репортажу взяв до рук цю книжку, долю матеріалу було вирішено однозначно, записки головнокомандувача стали «останнім і рішучим доказом» для можливої контратаки істориків сучасності, занепокоєних особистими амбіціями та іміджем школи (у кожного власної). Отже з огляду на цей приклад, початківцю, який взявся за невдячну працю над історичним репортажем, треба запам'ятати: «Май на руках неспростовний доказ того, що описана тобою подія таки стала-ся».

Добре вивірених і історичних репортаж, що спирається на реальні історичні джерела теоретично може слугувати приводом для наукової дискусії або принаймні обговорення у соціальних мережах. Такого, на жаль, не сталося, хоча: «Навіть у випадку бою під Крутами в сучасній історичній науці думки розходяться кардинально: чи це був бій, чи сутичка і хто саме брав у ній участь? Виявляється, участь у бою під Крутами брали з обох боків переважно етнічні українці. Червоний командир Антонов Овсієнко народився у Чернігові, а в двохтисячному загоні моряків Балтійського флоту, який ішов з Росії, було аж ніяк не менше двох третин призовників з неньки України. Тому говорити про “експансію червоних більшовицьких орд” стає якось незручно. Слід, очевидно, згадати слова Аверкія Гончаренка і говорити не про російсько-українські війни, що їх самовпевнені історики нарахували принаймні три за три роки, а про конфлікт у межах громадянської війни» [1, с. 91].

Сучасна українська історична наука заполітизована. З огляду на це репортер, працюючи в складному жанрі історичного репортажу, змушений наводити значну кількість цитат і висловів власне учасників історичного процесу. У друкованому виданні «Газета киян» автор наукової розвідки, виступаючи під псевдонімом Микола Істомін, в історичному репортажі «Битва за Київ» використав переважно східноєвропейські літописи [8, с. 6–7]. Скандинавські джерела прислужилися при написанні історичного репортажу «Ірина, княжна Київська» в тижневику «Студентська газета» [9, с. 6–7]. Для багатьох читачів стало несподіванкою, що княжна Ірина, мати майбутньої Анни, королеви Франції була дочкою короля Швеції Олафа і королеви Естрід. А сам легендарний князь Ярослав – класичний норман, який прибув до Києва із Новгороду.

На користь репортера, який працює в царині історичного репортажу, зазначимо, що його твори читають значно більше респондентів, ніж полеміку чи заперечення у формі наукової статті істориків-опонентів. Так загальний наклад друкованих, кольорових, на 16 сторінках видань «Газета киян» та «Студентська газета» сягнув 70000 примірників. Безперечно, великий тираж зобов'язує репортера бути максимально обережним і тактовним у використанні саме історичного матеріалу. Але відмінність між історичним репортажем і белетристикою, історичною новелою, приміром, як максимально схожою за стилем і системою збирання емпірики, полягає в тому, що проза все ж має характер здебільшого емоційного освоєння й усвідомлення світу і мотивації вчинків героїв.

Репортер, який би матеріал він не писав: історичний чи сучасний, виходить із критеріїв об'єктивної, навіть дещо стриманої манери подачі інформації. Емоційний стан героя репортажу передається через його вчинки. В новелі чи романі принципи художньої творчості передбачають воістину нестримний політ фантазії.

Щодо історичного репортажу доцільно навести альтернативну точку зору, що її сформулював український дослідник О. Підлуцький: «Історичний репортаж – це спроба реконструювати згідно із законами репортажу якусь минулу подію, передати її неповторну

атмосферу. Матеріали цього типу не дуже поширені в сучасній українській журналістиці, втім, слід зазначити, що деякі з них є цікавими і написаними на високому професійному рівні. Проте видається, що ці журналістські твори назвати репортажами у справжньому сенсі цього слова не можна. Адже тут порушується засаднича вимога до репортажу – репортер завжди описує власні враження, те, що він бачив на власні очі та чув на власні вуха. Автор же історичного репортажу завжди користується свідченнями інших людей, які можуть бути неповними, викривленими або взагалі неправдивими. І хоч би скільки джерел опрацював автор історичного репортажу, певності, що це відбувається саме так, як він описує, а не інакше, ми ніколи мати не можемо» [3, с. 31–32].

На жаль, через передчасну смерть науковця, дискусія з ним не можлива. Але спираючись на вже написане, автор цієї статті безумовно схвально відзначає позитивний характер першої частини посилання. Щодо другої полемічно-критичної частини, то слід зауважити таке. Репортер часто не потрапляє на місце події через брак часу, невдячні обставини тощо. Тоді він, як правило, використовує свідчення очевидців, що ми їх раніше визначили доволі суб'єктивними. Інша справа, що практика журналістської діяльності не завжди передбачає правдиву згадку: де і за яких обставин було знайдено, видобуто, зафільмовано або зафіксовано важливий фактаж. Чи була інформація респондента добровільною? Чи була вона проплаченою, що ставить під сумнів її якість... Можливо, інформація була здобута нечесним шляхом: підкупом чи шантажем? Виходячи із власного, майже півстолітнього досвіду репортерства, автор наукової роботи стверджує, що ідеальна сцена, коли репортер прибуває на місце події задовго до її початку, – швидше заставка для художнього фільму. Репортер у 99 % випадків принаймні частково використовує в репортажному матеріалі інформацію, зібрану від очевидців події. Або осіб, які самі себе зарахували в очевидці і щиро цьому вірять. «Малі діти не брешуть, вони фантазують. Старі люди не брешуть, їм все здається», – давньогрецька приказка повністю вписується в концепцію сучасної репортерської праці.

Тож виходячи із наведених спостережень і доказів, стверджуємо, що історичний репортаж власне відрізняється від написаного по «гарячих слідах» лише різницею в часі, в якому відстає подія від читача. Методика збирання фактичного матеріалу залишається класичною. Опитування свідків, констатація факту і опис репортером події так, ніби він бачив все: від початку до кінця. До слова, це підтверджує і сам О. Підлущкий у тексті лекцій: «У суто репортажному стилі описував загибель міста Помпеї внаслідок виверження вулкану Везувій у 79 році до Різдва Христового і римський письменник Гай Пліній Цецилій Секун, відомий як Пліній молодший. Під час катастрофи Пліній перебував у Римі і докладно описав, як йому в числі небагатьох щасливців, поталанило врятуватися з приреченого міста, як по-різному поводитися люди перед загрозою страшної смерті» [3, с. 7].

Безперечно історичним репортажем у двох іпостасях, двох варіантах вирішення проблеми, можемо вважати військовий матеріал Амміана Марцелліна про вихід його на чолі спустошених і поранених римлян з Аміді, куди увірвалися війська персів. Як відомо, Амміан Марцеллін – відомий римський історик, здібний адміністратор Східної Римської імперії із центром у Константинополі. Залишив по собі «Римську історію», із якої до нас дійшло дві книги. Амміан Марцеллін мав талант не тільки історика, а й белетриста, про що свідчить його яскравий репортажний матеріал про перипетії боротьби римлян із персами. З одного боку, маємо класичний історичний репортаж, написаний свідком і учасником подій. З іншого – репортаж Амміана Марцелліна прислужився через півтори тисячі років автору наукової розвідки під час роботи над написанням епічного роману «Війна з готами». Тобто репортер і белетрист у XXI столітті абсолютно свідомо використав деталі обстановки, військових обладунків, навіть запахи плоті і палаючого міста, взяті в описі історика і де-факто військового репортера IV століття н.е., щоб змалювати сцени протистояння антів і римлян з готами в художньому творі «Війна з готами».

5. Висновки і пропозиції

Історичний репортаж безумовно існує і розвивається як жанр. Поволі збільшується кількість емпірики, редакції друкованих та інтернет-видань із задоволенням приймають історичні розвідки, написані в белетристичному стилі. В українському журналістикознавстві ще немає спільної думки щодо відмінностей між історичним репортажем і новелою чи «історичною мініатюрою», що її запровадив як жанр в радянській літературі відомий письменник Валентин Пікуль. Однак сам факт розмежування, наступної класифікації і дефініції вже є похідним і досить розтягнутим у часі. Приведемо аналог із новою журналістикою Тома Вулфа. Адже від моменту фіксації факту появи нової методики написання репортерських творів до реального запровадження їх у безпосередню творчу практику минуло кілька десятиріч років. До речі, прислужилася тут белетристика, «зведена сестра» нової журналістики. Йдеться про вихід мільйонними тиражами книги Трумена Капоте «З холодним серцем», що, як відомо, є класичним взірцем нової журналістики.

Так само історичний репортаж, витримавши першу стадію критичного сприйняття у вигляді повного неприйняття, перейшов до етапу скептицизму, що, сподіваємося, швидко мине із збільшенням емпірики. Зрештою, згідно з теорією наукового пізнання, ми станемо свідками третьої стадії, коли історичний репортаж сприйматиметься як буденна реальність. На нього посилатимуться не тільки ритори у публічних телевізійних шоу, але і вчені-історики. Оскільки, опрацьовуючи історичний фактаж і зазірнувши в нього свіжим, не обтяженим догмами зором початківця-дослідника, репортер може знайти деталі і епізоди, що були пропущені науковим мисленням, але знадобилися для мислення творчого.

Стосовно перспектив підготовки репортерів, які будуть працювати в цьому складному жанрі, то слід визнати, що це – складна, копітка діяльність, що передбачає істотне фінансування, залучення до написання матеріалу експертів, а, головне, навчання майбутнього репортера основам красного письменства. Тому про колективне навчання, впровадження окремих курсів у вітчизняних університетах говорити не доводиться, творча індивідуальність формується індивідуально. Сподіваємося, що стаття в поважному журналістикознавчому виданні сприятиме не лише констатації факту утвердження нового жанру, а й приверне увагу теоретиків і практиків репортажу не лише відданих своїй справі, а й готових пожертвувати часом і коштами, щоб збільшити кількість щирих прихильників нового жанру.

References

1. Vasylenko, M.K. (2001), "Historical reporting: paradoxes of genre, methods of preparation and writing", *Naukovi Zapysky Instytutu Zhurnalistyky [Scientific Notes of Institute of Journalism]*, vol.3, pp.90-92.
2. Shutiak, L.M. (2015), "New Journalism" in the Media Discourse of Ukraine: Genesis, Genre and Stylistic Features, PhD diss. (social com.), Oles Honchar Dnipro National University, 216 p.
3. Pidlutskiy, O.H. (2015), *Reporting in Print Press: a Text of Lectures*, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, 36 p.
4. Prylyuk, D.M. (1973), *Theory and Practice of Journalistic Creativity*, Vyshcha shkola, Kyiv, 271 p.
5. Vasylenko, M.K. (2001), "Fantastic warning report as a form of influence on mass consciousness: genre innovations", *Ukrainske Zhurnalistykoznavstvo [Ukrainian Journalism Studies]*, no. 2, Kyiv, pp. 41-43.
6. Rizun, V.V. (2003), *Masses: a Text of Lectures*, Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr "Kyivskiy universytet", Kyiv, 118 p.

7. The Epoch Times (2018), “The ghost of communism rules our world”, available at: <https://www.epochtimes.com.ua/ru/spectemy/prizrak-kommunizma-upravlyaet-nashim-mirom-chast-12-128566> (accessed 30 October 2021).

8. Istomin, N. (2020), “Battle of Kyiv. A prologue”, *“Hazeta Kyian”, Vseukrainska Hazeta “Eko-Land” [Newspaper of Kyivans, All-Ukrainian Newspaper “Eco-Land”]*, no. 1 (192), Kyiv, 12 p.

9. Vasylenko, M.K. (2020), “Irina, Princess of Kyiv”, *Vseukrainske Molodizhne Vydannia “Studentska Hazeta” [All-Ukrainian Youth Edition “Student Newspaper”]*, 16 p.

10. Lukomskij, L.J. (Ed.) (1994), *Ammianus Marcellinus. Roman History*, Aleteja, Saint Petersburg, 558 p.

Submitted 31.10.2021

Список літератури

1. Василенко М.К. Історичний репортаж: парадокси жанру, методика підготовки і написання // Наукові записки Інституту журналістики. Київ, 2001. Т. 3. С. 90-92.

2. Шутяк Л.М. «Новий журналізм» у медійному дискурсі України: генеза та жанрово-стилістичні ознаки»: дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук із соц. комунік.: [спец.] 27.00.04 – “Теорія та історія журналістики”, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. Дніпропетровськ, 216 с.

3. Підлущий О.Г. Репортаж у друкованій пресі: текст лекцій. Київ: НТУУ «КПІ». 2015. 36 с.

4. Прилюк Д. М. Теорія і практика журналістської творчості. Київ : Вища школа, 1973. 271 с.

5. Василенко М.К. Фантастичний репортаж-застереження як форма впливу на масову свідомість: новації жанру // Українське журналістикознавство. Київ, 2001. Вип. 2. С. 41–43.

6. Різун В.В. Маси : тексти лекцій. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. 118 с.

7. THE EPOCH TIMES. Ukrainian edition Призрак коммунизма управляет нашим миром. 7.10.18. URL: <https://www.epochtimes.com.ua/ru/spectemy/prizrak-kommunizma-upravlyaet-nashim-mirom-chast-12-128566> (дата звернення 30.10.2021).

8. Истомин Н. Битва за Киев. Пролог // «Газета киян», Всеукраїнська газета “Еколенд”, Київ, №1 (192), 2020. 12 с.

9. Василенко М. К. Ирина, княжна Київська // Київ, Всеукраїнське молодіжне видання «Студентська газета», вересень 2020. 16 с.

10. Аммиан Марцеллин. Римская история. / Пер. Ю. А. Кулаковского и А. И. Сонни под ред. Л. Ю. Лукомского. Санкт-Петербург.: Алетея. 1994. 558 с.

Надійшла до редколегії 31.10.2021